

PRACE NAUKOWE

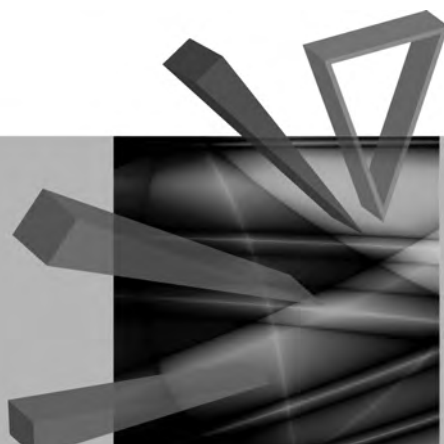
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

305

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Magdalena Rękas

Jerzy Sokołowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-382-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: Wykorzystanie analizy czynnikowej do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej	15
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: Ekonomia wirtualnych światów – tendencje rozwoju	24
Tomasz Bernat: Egzogeniczne determinanty dominacji rynkowej na przykładzie Poczty Polskiej SA.....	37
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Wybrane determinanty kształtujące współpracę innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych z jednostkami PAN i szkołami wyższymi na terenie Polski Północno-Zachodniej.....	50
Agnieszka Bretyn: Wybrane aspekty jakości życia młodych konsumentów w Polsce	62
Grzegorz Bywalec: Transformacja gospodarcza a regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Indiach	73
Magdalena Cyrek: Determinanty zatrudnienia w usługach tradycyjnych i nowoczesnych – analiza regionalna.....	83
Sławomir Czech: Czy wokół państwa opiekuńczego toczy się jeszcze spór o wartości?.....	95
Sławomir Czetwertyński: Możliwości poznawcze prawa Metcalfe’a w określaniu wartości ekonomicznej sieci komunikacyjnych.....	108
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Polityka i strategia rozwoju Unii Europejskiej w koncepcji ekonomii zrównoważonego rozwoju	118
Karolina Dreła: Zatrudnienie nietypowe	129
Paweł Drobny: Ekonomia personalistyczna jako próba reorientacji ekonomii	142
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Koszty bankructwa państwa	154
Małgorzata Gasz: Unia bankowa – w poszukiwaniu nowego paradygmatu na europejskim rynku bankowym	163
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Zmiana struktury dochodów w Polsce w relacji kapitał–praca z uwzględnieniem sektorów gospodarki narodowej	174
Anna Golejewska: Innowacje i sposoby ich pomiaru na poziomie regionalnym	184
Mariusz Grębowiec: Zachowania nabywcze konsumentów na rynku usług bankowych w świetle badań	195

Urszula Grzega: Oszczędności i zadłużenie polskich gospodarstw domowych.....	207
Jarosław Hermaszewski: Sytuacja finansowa gminy a wybory bezpośrednie w gminach. Wstęp do badań.....	218
Elżbieta Jantóń-Drozdowska, Maria Majewska: Wpływ globalizacji na wzrost poziomu specjalizacji w międzynarodowej wymianie handlowej..	228
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Możliwości oddziaływania na wzrost gospodarczy poprzez kontrolę poziomu ryzyka kredytowego w bankach przy wykorzystaniu systemów sztucznej inteligencji.....	240
Renata Jedlińska: Atrakcyjność inwestycyjna Polski – wybrane aspekty.....	252
Andrzej Jędruchniewicz: Inflacja jako cel polityki pieniężnej NBP.....	264
Michał Jurek: Wykorzystanie analizy duracji i wypukłości w zarządzaniu ryzykiem stopy procentowej.....	276
Sławomir Kalinowski: Znaczenie eksperymentu w metodologii nauk ekonomicznych.....	287
Teresa Kamińska: Struktura branżowa bezpośrednich inwestycji zagranicznych a kryzys finansowy	299
Renata Karkowska: Siła oddziaływania czynników makroekonomicznych i systemowych na wielkość globalnej płynności.....	311
Anna Kasprzak-Czelej: Determinanty wzrostu gospodarczego.....	323
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Analiza wpływu polityki stóp procentowych EBC na stabilność sektorów bankowych w wybranych krajach strefy euro – wnioski z kryzysu.....	334
Iwona Kowalska: Rozwój badań z zakresu ekonomii edukacji w paradygmacie interdyscyplinarności nauki	348
Ryszard Kowalski: Dylematy interwencjonizmu w czasach kryzysu	358
Jakub Kraciuk: Kryzysy finansowe w świetle ekonomii behawioralnej.....	370
Hanna Kruk: Rozwój zrównoważony w Regionie Morza Bałtyckiego na przykładzie wybranych mierników w latach 2005-2010.....	380
Kazimierz W. Krupa, Irmina Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Kapitał intelektualny jako akcelerator nowej ekonomii (tablice korelacyjne, pracownicy kluczowi).....	391
Anna Krzysztofek: Normy i standardy społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.....	401
Krzysztof Kubiak: Transakcje w procesie przepływu wiedzy w świetle nowej ekonomii instytucjonalnej.....	413
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Czech.....	423
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: Rola kontroli zarządczej w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego	434
Natalia Mańkowska: Konkurencyjność instytucjonalna – wybrane problemy metodologiczne.....	445

Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Percepcja zaangażowania przez adeptów zarządzania – szansą czy ograniczeniem dla współczesnych firm	457
Jerzy Mieszaniec: Innowacje nietechnologiczne w przedsiębiorstwach przemysłowych sektora wydobywczego	469
Aneta Mikula: Ubóstwo obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej – demografia i rynek pracy	481
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Wartość publiczna a legitymizacja	492
Janusz Myszczyński: Wykorzystanie koncepcji <i>social savings</i> w określeniu wpływu sektora kolejowego na wzrost gospodarczy Niemiec w początkach XX w.	500
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Zmiany w polityce handlowej Unii Europejskiej na początku XXI wieku	513
Anna Niewiadomska: Wydłużanie okresu aktywności zawodowej osób starszych w Polsce	524
Mariusz Nyk: Przeciętne wynagrodzenie a sytuacja na rynku pracy – przypadek województwa łódzkiego	536
Monika Pasternak-Malicka: Przesłanki ruchów migracyjnych Polaków z obszaru województwa podkarpackiego w kontekście kryzysu gospodarczego wywołanego kryzysem <i>subprime</i>	547
Jacek Pera: Budowa nowej architektury regulacyjnej w Europie jako element zarządzania ryzykiem niestabilności finansowej – rozwiązania pokryzysowe. Próba oceny i wnioski dla Polski	559
Renata Pęciak: Kryzysy w gospodarce w interpretacji Jeana-Baptiste’a Saya	573
Czesława Pilarska: Współczesny kryzys gospodarczy a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski	584
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjna nauka a źródła jej finansowania	601
Adriana Politaj: Pomoc publiczna na subsydiowanie zatrudnienia w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej	617
Marcin Ratajczak: Odpowiedzialny biznes w aspekcie osiągniętych korzyści ekonomicznych na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu	628
Magdalena Rękas: Dieta w krajach Unii Europejskiej i czynniki wpływające na jej poziom – przegląd wybranych badań	638
Włodzimierz Rudny: Rozwiązania zintegrowane w modelach biznesowych	653
Krzysztof Rutkiewicz: Pomoc publiczna na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjność przedsiębiorstw w polityce konkurencji Unii Europejskiej w latach 2004-2010	663
Katarzyna Skrzyszewska: Konkurencyjność krajów Regionu Morza Bałtyckiego w świetle międzynarodowych rankingów	675
Tadeusz Sporek: Ewolucja i perspektywy grupy BRICS w globalnej gospodarce	684

Aleksander Surdej: Inwestycje w szkolenia zawodowe w świetle teorii ekonomicznej.....	695
Piotr Szajner: Wpływ zmienności kursu walutowego na międzynarodową konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego	706
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: Problem skuteczności i efektywności decyzji menedżerskich w firmie w zakresie formułowania i wdrażania strategii	716
Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polska gospodarka internetowa – stan i perspektywy	729
Monika Utzig: Aktywa finansowe gospodarstw domowych a koniunktura gospodarcza	744
Agnieszka Wałęga: Nierówności dochodowe w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	754
Grzegorz Wałęga: Wpływ spowolnienia gospodarczego na zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce	766
Grażyna Węgrzyn: Formy zatrudnienia pracowników w Unii Europejskiej – aktualne tendencje	778
Barbara Wieliczko: Krajowa pomoc publiczna w UE w okresie obecnego kryzysu.....	790
Artur Wilczyński: Znaczenie kosztów alternatywnych w rachunku ekonomicznym gospodarstw rolnych	802
Renata Wojciechowska: Wieloznaczności językowe współczesnej ekonomii	813
Jarosław Wojciechowski: Ewolucja koncepcji funkcjonowania rynku w społecznej nauce Kościoła Katolickiego.....	823
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Znaczenie lokalnych grup działania w budowaniu kapitału społecznego na obszarach wiejskich.....	834
Grażyna Wolska: Kodeksy etyczne jako instrument poprawnych relacji między podmiotem gospodarczym a konsumentem.....	844
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Ekonomiczno-społeczne konsekwencje reklamy w segmencie leków OTC	853
Gabriela Wronowska: Oczekiwania pracodawców wobec absolwentów szkół wyższych w Polsce jako przykład bariery wejścia na rynek pracy... ..	861
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Źródła i bariery ciągłości wdrażania innowacji przez polskie przedsiębiorstwa.....	872
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Instytucjonalna struktura rynku pracy w Polsce	884
Małgorzata Zielenkiewicz: Upodabnianie się krajów pod względem poziomu dobrobytu w procesie integracji europejskiej	895
Mariusz Zieliński: Demografia i aktywność zawodowa ludności a poziom bezrobocia w Unii Europejskiej.....	907
Jerzy Żyżyński: Gospodarka jako spójny system strumieni pieniądza a problem racjonalności pakietu fiskalnego.....	917

Summaries

Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: The use of factor analysis for the assessment of socio-economic development on the local scale.....	23
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: The economy of virtual worlds – trend of development	36
Tomasz Bernat: Exogenous determinants of market dominance – Polish Post case	48
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Selected determinants forming innovative partnership of traditional industrial companies with units of Polish Academy of Sciences and universities in north-western Poland.....	61
Agnieszka Bretyn: Selected aspects of quality of life of young consumers in Poland	72
Grzegorz Bywalec: Economic transformation and regional disparity of poverty in India.....	82
Magdalena Cyrek: Determinants of employment in traditional and modern services – regional analysis	94
Sławomir Czech: Is the welfare state’s dispute over values still alive?	107
Sławomir Czetwertyński: Cognitive possibilities of Metcalfe’s law in defining the economic value of communication networks	117
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Policy and development strategy in the European Union in the conception of economics of sustainable development	128
Karolina Dreła: Untypical employment.....	141
Paweł Drobny: Personalist economics as an attempt at economics reorientation	153
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Costs of sovereign default.....	162
Małgorzata Gasz: Bank Union – in search of a new paradigm on the European banking market.....	173
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Change of income framework in capital-labour scheme in Poland, including the sector of national economy	183
Anna Golejewska: Innovations and the way of their measure at the regional level.....	194
Mariusz Grębowiec: Purchasing behavior of consumers on banking service market in the light of research	206
Urszula Grzega: Savings and debt of Polish households.....	217
Jarosław Hermaszewski: Financial situation of a commune vs. local elections. Introduction to the study	227
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maria Majewska: The impact of globalization on a higher specialization level in international exchange of goods ...	239
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Banks’ possibilities of influencing macroeconomic growth by the use of neural network systems in the credit risk control	250

Renata Jedlińska: Investment attractiveness of Poland – selected issues	263
Andrzej Jędruchniewicz: Inflation as a target of monetary policy of NBP ...	275
Michał Jurek: Use of duration and convexity analysis in interest rate risk management.....	286
Sławomir Kalinowski: The role of the controlled experiment in the methodology of economy	298
Teresa Kamińska: Economic activity structure of foreign direct investment and financial crisis	310
Renata Karkowska: The impact of macroeconomic and systemic factors on the global liquidity	322
Anna Kasprzak-Czelej: Determinants of economic growth	333
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: The analysis of influence of the ECB interest rates' policy on a stability of bank sectors in selected countries of the eurozone – conclusions from the crisis.....	347
Iwona Kowalska: Development of research in the field of economics of education within the paradigm of interdisciplinarity of science	357
Ryszard Kowalski: The dilemmas of interventionism in times of crisis	369
Jakub Kraciuk: Financial crises in the light of behavioural economics.....	379
Hanna Kruk: Sustainable development in the Baltic Sea Region based on chosen indices in years 2005-2010	390
Kazimierz W. Krupa, Irmína Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Intellectual capital as an accelerator of the new economy (correlation tables, key employees)	400
Anna Krzysztofek: Norms and standards of social responsibility in enterprises	412
Krzysztof Kubiak: Transactions in the flow of knowledge in the light of new institutional economics	422
Paweł Kulpaka: M. Friedman's permanent consumption model and Keynesian consumption functions – empirical verification of selected theories on the example of Czech.....	433
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: The role of management control in management process of local self-government units.....	444
Natalia Mańkowska: Institutional competitiveness – selected methodological issues	456
Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Understanding the engagement by management adepts – a chance or a limitation for contemporary business	468
Jerzy Mieszaniec: Non-technological innovations in the industrial enterprises of mining sector.....	480
Aneta Mikula: Poverty of rural areas in the European Union member states – demography and labor market	491
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Public value and legitimacy	499

Janusz Myszczyzyn: Use of social savings concept in defining the role of railway sector on the economic growth in Germany in the early twentieth century	512
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Changes in trade policy of the European Union at the beginning of the twenty-first century	523
Anna Niewiadomska: Extending the period of professional activity of the elderly in Poland	535
Mariusz Nyk: Average salary and the situation on the labour market – case of Łódź Voivodeship	546
Monika Pasternak-Malicka: Reasons form migration of Poles from Subcarpathian Voivodeship in the context of the economic crisis caused by the subpreme crisis	558
Jacek Pera: Construction of a new regulatory architecture in Europe as an element of financial instability risk management – post-crisis solutions. Attempt of assessment and implications for Poland.....	572
Renata Pęciak: Crises in the economy in the interpretation of Jean-Baptiste Say	583
Czesława Pilarska: The contemporary economic crisis and foreign direct investment inflow into Poland	600
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovations in science and their financial sources	616
Adriana Politałaj: State aid for subsidizing of employment in Poland and in selected countries of the European Union	627
Marcin Ratajczak: Responsible business in the context of economic benefits gained on the example of agribusiness enterprises.....	637
Magdalena Rękas: Fertility rate in the European Union states and factors influencing the rate – review of selected surveys	652
Włodzimierz Rudny: Solution-based business models.....	662
Krzysztof Rutkiewicz: State aid for Research & Development & Innovation activities of enterprises in the European Union’s competition policy in the period 2004-2010.....	674
Katarzyna Skrzyszewska: Competitiveness of the Baltic Region countries in the context of international rankings	683
Tadeusz Sporek: Evolution and perspectives of BRICS group in the global economy.....	694
Aleksander Surdej: Investments in VET programmes: framework for an economic analysis	705
Piotr Szajner: The impact of exchange rated volatility on the competitiveness of Polish food sector on international markets	715
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: The problem of efficacy and effectiveness in the formulating and implementing of strategy decision making process	728

Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polish Internet economy – current state and future perspectives	743
Monika Utzig: Households' financial assets and economic prospect.....	753
Agnieszka Wałęga: Income inequality in the context of accession of Poland to the European Union	765
Grzegorz Wałęga: Impact of economic slowdown on households' debt in Poland	777
Grażyna Węgrzyn: Employment forms in the European Union – current trends.....	789
Barbara Wieliczko: State aid in the European Union in the period of the current crisis.....	801
Artur Wilczyński: The impact of opportunity costs on farms profitability.....	812
Renata Wojciechowska: Linguistic ambiguities of contemporary economics	822
Jarosław Wojciechowski: Evolution of free market concept in social teaching of the Catholic Church.....	833
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: The significance of local action groups in formation of social capital in rural areas	843
Grażyna Wolska: Ethical codes as a tool of correct relations between a firm and a consumer	852
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Marketing of OTC medicines in Poland on the example of television advertising	860
Gabriela Wronowska: Expectations of employers towards graduates of universities in Poland as an example of barriers to enter the labor market	871
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Sources and barriers of persistence of innovation of Polish manufacturing companies	883
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Institutional structure of the labor market in Poland	894
Małgorzata Zielenkiewicz: Convergence of the countries in terms of social welfare in the process of European integration	906
Mariusz Zieliński: Demography and economically active population vs. the level of unemployment in the European Union.....	916
Jerzy Żyżyński: Economy as a consistent system of money flows vs. the issue of fiscal pact rationality	931

Jerzy Mieszaniec

AGH w Krakowie

INNOWACJE NIETECHNOLOGICZNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH PRZEMYSŁOWYCH SEKTORA WYDOBYWCZEGO¹

Streszczenie: Artykuł porusza kwestie wprowadzania innowacji nietechnologicznych, których znaczenie w ostatnich latach ciągle wzrasta. Nie tylko towarzyszą one wprowadzaniu innowacji technologicznych, ale również często decydują o ich powodzeniu, tworzą rozwiązania organizacyjne sprzyjające powstawaniu innowacji technologicznych czy wręcz je inicjują. Biorąc to pod uwagę, w artykule przybliżono istotę i specyfikę innowacji nietechnologicznych. Następnie przeanalizowano zakres wprowadzania innowacji nietechnologicznych względem innowacji technologicznych w przedsiębiorstwach przemysłowych sektora wydobywczego na tle innych przedsiębiorstw przemysłowych. Ostatnim etapem analizy zawartej w artykule była identyfikacja głównych rodzajów wprowadzanych innowacji nietechnologicznych w sektorze wydobywczym i celów, które przedsiębiorstwa tego sektora chcą dzięki nim osiągnąć.

Słowa kluczowe: innowacje nietechnologiczne, przemysł, górnictwo, innowacje organizacyjne, innowacyjność.

1. Wstęp

Innowacje, mające przyczynić się do uzyskania przewagi konkurencyjnej przez przedsiębiorstwo, były przez wiele lat utożsamiane głównie ze zmianami technologicznymi w procesach produkcyjnych lub będących ich rezultatem produktach, które dzięki temu miały być lepsze od wyrobów konkurencyjnych. W warunkach globalizacji gospodarki i swobodnego przepływu technologii przedsiębiorstwa oferują produkty wytworzone przy zastosowaniu bardzo zbliżonych technologii. Coraz trudniej w tym obszarze wyróżnić się spośród konkurujących przedsiębiorstw. Te problemy oraz wzrost znaczenia sektora usług skłaniają do odchodzenia od paradygmatu innowacji technicznych² i zwrócenia większej uwagi na innowacje nietechno-

---

¹ Artykuł opracowano w ramach badań statutowych AGH umowa nr 11.11.100.693.

² Por. P. Niedzielski, K. Rychlik, *Innowacje w sektorze produkcyjnym i usługowym – odmienność czy podobieństwo?*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 453, Ekonomiczne problemy

logiczne, do których zalicza się innowacje organizacyjne i marketingowe. Również Rada Unii Europejskiej na posiedzeniu 25 i 26 maja 2010 roku przyjęła konkluzje w sprawie tworzenia innowacyjnej Europy³, w których zwraca uwagę, że innowacja nietechnologiczna, np. w zakresie designu, innowacje w usługach i kreatywność oparta na kulturze jest istotnym narzędziem konkurencyjności, wzrostu i jakości życia dla obywateli.

W kontekście tak zarysowujących się zmian i specyfiki przedsiębiorstw sektora wydobywczego, w których trudno mówić np. o wspomnianych innowacjach w zakresie designu, celem artykułu jest pokazanie zakresu wprowadzania innowacji nietechnologicznych w tych przedsiębiorstwach i identyfikacja głównych celów, które przedsiębiorstwa sektora wydobywczego chcą osiągnąć dzięki wprowadzeniu innowacji nietechnologicznych. Zostanie to zrealizowane dwuetapowo. W etapie pierwszym przybliżona zostanie istota i specyfika innowacji nietechnologicznych, a w etapie drugim odsetek przedsiębiorstw wprowadzających ten rodzaj innowacji i wskazywany przez nie cel podejmowania takich działań.

2. Definicja innowacji nietechnologicznych

Pojęcie innowacji jest w literaturze definiowane na wiele różnych sposobów. Podobnie jest z klasyfikacjami innowacji⁴. Potrzeba stworzenia spójnego zbioru pojęć i narzędzi stanowiących jednolity międzynarodowy standard metodologiczny w zakresie badania innowacji, umożliwiający porównywanie zebranych danych, była inspiracją do powstania w roku 1992 pierwszego wydania Podręcznika Oslo. To trudne zadanie zostało zrealizowane przez grupę ekspertów z 30 krajów pod kierunkiem Eurostatu i OECD. Podręcznik Oslo jest nadal rozwijany i aktualizowany. Jego pierwsze wydanie koncentrowało się na innowacjach technologicznych w zakresie produktów i procesów w sektorach produkcyjnych. Do drugiego wydania Podręcznika Oslo z 1997 roku dodano Aneks „Gromadzenie danych na temat innowacji nietechnologicznych”, w którym zawarto wstępne propozycje co do gromadzenia danych na temat innowacji nietechnologicznych. Określono w nim, że innowacje

---

usług nr 8, 2007, s. 177; P. Niedzielski, K. Rychlik K., *Innowacje w usługach – czy można mówić o specyfice działań?*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 497, Ekonomiczne problemy usług nr 20, 2008, s. 61; J. Perenc, J. Hołub-Iwan (red.), *Innowacje w rozwijaniu konkurencyjności firm. Znaczenie, wsparcie, przykłady zastosowań*, CH Beck, Warszawa 2011, s. 58; W.M. Gaczek, M. Matusiak, *Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, 2011, s. 4.

³ Konkluzje Rady Unii Europejskiej w sprawie tworzenia innowacyjnej Europy, Dokument nr 9448/10 RECH 170 COMPET 143, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/10/st09/st09448.pl10.pdf>, s. 7 [dostęp: 10.03.2013].

⁴ Por. W. Janasz, K. Koziol-Nadolna, *Innowacje w organizacji*, PWE, Warszawa 2011, s. 11-19 i 26-33; J. Penc, *Innowacje i zmiany w firmie*, Placet, Warszawa 1999, s. 141-147; J. Bogdanienko, *Innowacyjność przedsiębiorstw*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2004, s. 7-21; M. Pichlak, *Uwarunkowania innowacyjności organizacji*, Difin, Warszawa 2012, s. 24-32.

nietechnologiczne obejmują wszelkie działania innowacyjne wyłączone z obszaru innowacji technologicznych. Oznacza to, iż obejmują one wszystkie działania innowacyjne, które nie mają związku z wdrożeniem technologicznie nowych lub znacząco zmienionych towarów bądź usług ani też z zastosowaniem technologicznie nowych lub znacząco zmienionych procesów⁵. Uznano, że głównymi typami innowacji nietechnologicznych są innowacje z zakresu organizacji i zarządzania, takie jak⁶:

- wdrożenie zaawansowanych technik zarządzania (np. TQM, TQS);
- wprowadzanie znaczących zmian w strukturach organizacyjnych;
- wdrożenie nowych lub znacząco zmienionych strategii korporacyjnych.

W najnowszym, trzecim wydaniu Podręcznika Oslo z 2005 roku zdecydowano się w pełni wprowadzić problematykę innowacji nietechnologicznych, poszerzając zakres pojęcia innowacji o ich dwa nowe typy: innowacje marketingowe oraz innowacje organizacyjne.

Innowacje marketingowe definiowane są jako wdrożenie nowej metody marketingowej wiążącej się ze znaczącymi zmianami w projekcie/konstrukcji produktu lub w opakowaniu, dystrybucji, promocji lub strategii cenowej⁷. W szczególności zalicza się do innowacji tego typu:

- znaczące zmiany w projekcie/konstrukcji produktów (*product design*) stanowiące element nowej koncepcji marketingowej;
- nowe metody marketingowe w zakresie dystrybucji produktów (*product placement*) polegające przede wszystkim na wprowadzeniu nowych kanałów sprzedaży;
- nowe metody marketingowe w zakresie promocji produktów (*product promotion*) polegające na stosowaniu nowych koncepcji promowania wyrobów i usług;
- innowacje w zakresie kształtowania cen (*pricing*) polegające na zastosowaniu nowych strategii cenowych dla sprzedaży wyrobów lub usług firmy na rynku.

Innowacje organizacyjne (*organisational innovation*) definiowane są jako wdrożenie nowej metody organizacyjnej w przyjętych przez firmę zasadach działania, w organizacji miejsca pracy lub w stosunkach z otoczeniem⁸. W szczególności zalicza się do innowacji tego typu:

- innowacje organizacyjne w zakresie przyjętych przez firmę zasad działania (*business practices*) polegające na wdrażaniu nowych metod organizowania rutynowych działań i procedur regulujących pracę firmy;
- innowacje w zakresie organizacji miejsca pracy (*workplace organisation*) polegające na wdrożeniu nowych metod podziału zadań i uprawnień decyzyjnych

---

⁵ Podręcznik Oslo, Pomiar działalności naukowej i technicznej. Proponowane zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji technologicznych, OECD\EUROSTAT, 1997, s. 123-124.

⁶ *Ibidem*, s. 124.

⁷ Podręcznik Oslo, Pomiar działalności naukowej i technicznej, Proponowane zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji technologicznych, OECD\EUROSTAT, 2005, s. 52.

⁸ *Ibidem*, s. 53.

- wśród pracowników, aby dokonać podziału pracy w ramach pionów oraz pomiędzy pionami (i jednostkami organizacyjnymi);
- nowe metody organizacyjne w zakresie stosunków z otoczeniem (*external relations*) polegające na wdrażaniu nowych sposobów organizacji stosunków z innymi firmami lub instytucjami publicznymi.

3. Typy wprowadzanych innowacji nietechnologicznych

Sektor wydobywczy, którego działalność innowacyjna ma zostać przeanalizowana, jest zaliczany przez niektórych do tzw. branż tradycyjnych stosujących od lat te same technologie, ale to nie prawda. Zmieniające się czynniki determinujące wybór technologii eksploatacji, do których zalicza się⁹: głębokość zalegania pokładu i jego grubość, warunki stropowe i spągowe, nachylenie pokładu i jego urabialność, gazowość złoża, samozapalność itp., inicjują wiele innowacji technologicznych. Mimo to, prowadzone analizy rodzajów innowacji wprowadzanych przez przedsiębiorstwa górnicze¹⁰ nie wykazały przewagi wdrożeń innowacji technologicznych.

Pomiędzy innowacjami nietechnologicznymi i innowacjami technologicznymi występuje silny związek. Innowacje technologiczne mogą inicjować innowacje nietechnologiczne, ale też innowacje nietechnologiczne mogą być bodźcem do wdrażania innowacji technologicznych. Wdrożenie innowacji nietechnologicznych może poprawić rozwiązania organizacyjne sprzyjające procesom wymiany wiedzy i informacji, a tym samym powstawaniu innowacji technologicznych. Nietechnologiczne innowacje marketingowe mogą wywoływać zmiany technologiczne w przedsiębiorstwie i decydować o powodzeniu innowacji produktowych.

Badania statystyczne działalności innowacyjnej polskich przedsiębiorstw prowadzi Główny Urząd Statystyczny w ramach kolejnych rund międzynarodowego programu badawczego Community Innovation Survey. Są one oparte na międzynarodowej metodologii standardowej zawartej w Podręczniku Oslo i realizowane w cyklu dwuletnim z wykorzystaniem zharmonizowanych kwestionariuszy opracowywanych przez Eurostat.

Badanie innowacji nietechnologicznych, tzn. innowacji organizacyjnych i marketingowych, przeprowadzono po raz pierwszy w 2007 roku, analizując działalność innowacyjną przedsiębiorstw w latach 2004-2006 i kontynuowano w badaniach obejmujących lata 2006-2008 oraz 2008-2010.

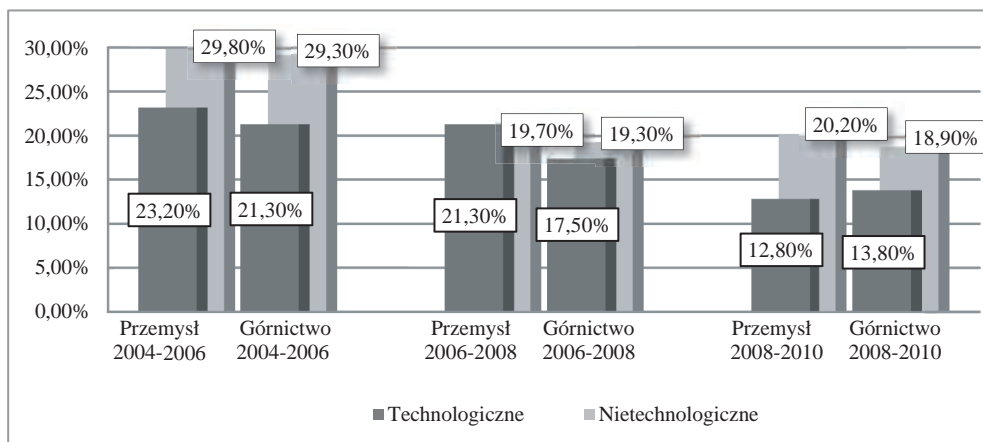
Wyniki tych badań zestawione na rys. 1 wykazują, że:

---

⁹ J. Dubiński, M. Turek, *Szanse rozwojowe przedsiębiorstw górniczych w innowacjach*, Prace Naukowe GIG, nr 1/2007, Katowice 2007, s. 56

¹⁰ J. Mieszaniec, *Analiza zmian w udziałach przedsiębiorstw górniczych wprowadzających poszczególne rodzaje innowacji*, [w:] S. Dawidziuk, M. Lewandowski (red.), *Innowacje w zarządzaniu: jakością, produkcją, logistyką, personelem i organizacją*, Wydawnictwo WSM, Warszawa 2012, s. 105-123; J. Mieszaniec, *The innovativeness of polish mining sector compared with other industrial sectors*, "AGH Journal of Mining and Geoengineering", vol. 36 no. 3, 2012, s. 243-252.

- we wszystkich przeprowadzonych rundach badań większy odsetek przedsiębiorstw sektora wydobywczego deklaruje wprowadzanie innowacji nietechnologicznych niż innowacji technologicznych;
- odsetek przedsiębiorstw sektora wydobywczego wprowadzających innowacje nietechnologiczne jest bardzo nieznacznie niższy od odsetka wprowadzających innowacje nietechnologiczne przedsiębiorstw przemysłowych ogółem;
- systematycznie spada odsetek przedsiębiorstw obu grup wdrażających innowacje technologiczne i nietechnologiczne.

Rys. 1. Zmiany udziału przedsiębiorstw przemysłowych ogółem i przedsiębiorstw należących do sekcji PKD Górnictwo wprowadzających innowacje technologiczne i nietechnologiczne w latach 2004-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006, GUS, Warszawa 2008; Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009, GUS, Warszawa 2010; Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010, GUS, Warszawa 2011.

Spadek odsetka zarówno przedsiębiorstw wprowadzających innowacje technologiczne, jak i tych wprowadzających innowacje nietechnologiczne wskazuje na silny związek pomiędzy tymi rodzajami innowacji. Zastosowanie nowej technologii w procesie produkcyjnym, która jest innowacją procesową, zwykle wywołuje zmiany w organizacji procesu produkcyjnego, czyli innowacje organizacyjne. Zmieniona technologia produkcji może doprowadzić do powstania znacząco udoskonalonego produktu, czyli innowacji produktowej, a to z kolei do powstania nowej strategii marketingowej, stanowiącej innowację marketingową¹¹. Jednak to nie tylko inno-

¹¹ Więcej na temat powiązań pomiędzy poszczególnymi typami innowacji w kontekście restrukturyzacji przedsiębiorstw J. Mieszaniec, *Innowacje organizacyjne w procesach restrukturyzacji przedsiębiorstw*, [w:] *Nauki o zarządzaniu dla przedsiębiorstw i biznesu*, A. Czech, A. Szpilit (red.), Wydawnictwo UE Katowice, Katowice 2013.

wacje technologiczne inicjują innowacje nietechnologiczne, ale również innowacje nietechnologiczne mogą inicjować innowacje technologiczne bądź decydować o ich powodzeniu. Wprowadzone innowacje organizacyjne mogą poprawić wymianę informacji i wykorzystywanie posiadanej w przedsiębiorstwie wiedzy, a tym samym przyczynić się do wprowadzenia innowacji technologicznych. Poprawa komunikacji lub dostępu do informacji odgrywa szczególną rolę w wielozkładowych przedsiębiorstwach górniczych, których zakłady rozproszone są na znacznym terytorium¹². Podobnie innowacje marketingowe, związane np. z opakowaniem, mogą wywoływać konieczność wprowadzenia innowacji technologicznych, takich jak np. uruchomienie nowej, w pełni automatycznej linii do paczkowania węgla ekogroszek. W odniesieniu do podanego przykładu warto również zaznaczyć, że sama innowacja marketingowa związana z opakowaniem została po części zainicjowana przez innowację produktową, którą jest węgiel ekogroszek.

Ten silny związek pomiędzy poszczególnymi rodzajami innowacji powoduje, że w sytuacji ogólnoświatowego kryzysu i oczekiwania na jego przeniesienie na polski grunt zwiększające niepewność warunków funkcjonowania, spada odsetek przedsiębiorstw wprowadzających innowacje zarówno technologiczne jak i nietechnologiczne.

Odsetki przedsiębiorstw sektora wydobywczego wprowadzających poszczególne typy innowacji nietechnologicznych zestawiono w tab. 1. Trzeba zaznaczyć, że w badaniu działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w latach 2004-2006 stosowany był kwestionariusz badawczy wyróżniający inaczej określone szczegółowe innowacje organizacyjne i marketingowe oraz mniejszą liczbę szczegółowych innowacji marketingowych niż w badaniach obejmujących kolejne lata. Ponadto w kolejnych badaniach stosowano nową klasyfikację rodzajów działalności PKD 2008, odpowiadającą NACE Rev. 1.1, co może mieć nieznaczny wpływ na uzyskane wyniki badań i ich porównywalność z kolejnymi okresami badawczymi.

Najczęściej deklarowanym typem wprowadzonej innowacji organizacyjnej w przedsiębiorstwach sektora wydobywczego są *nowe metody w zasadach działania*. W latach 2008-2010 wprowadzenie takich innowacji deklarowało 9% przedsiębiorstw sektora wydobywczego. Podręcznik Oslo do tej grupy innowacji zalicza wdrożenie:

- zasad służących poprawie procesu uczenia i udostępniania wiedzy w ramach firmy (baza najlepszych praktyk, wyciągniętych wniosków oraz innej wiedzy);
- zasad służących rozwojowi pracowników i poprawie wskaźnika retencji personelu (systemy kształcenia i szkolenia);
- systemów zarządzania produkcją lub dostawami (systemy zarządzania łańcuchem dostaw);
- przekształcanie procesów w przedsiębiorstwie (*business reengineering*);

¹² E. Brzychczy, J. Mieszaniec, *Zastosowanie systemów informatycznych do wsparcia innowacji organizacyjnych w przedsiębiorstwach górniczych*, „Wiadomości Górnicze”, nr 11, 2011, s. 650.

Tabela 1. Przedsiębiorstwa sekcji PKD Górnictwo wprowadzające poszczególne rodzaje innowacji nietechnologicznych w latach 2004-2010

Rodzaje innowacji nietechnologicznych	Stosunek liczby przedsiębiorstw wprowadzających dany rodzaj innowacji do liczby przedsiębiorstw sekcji PKD Górnictwo [%]		
	2004-2006	2006-2008	2008-2010
Innowacje nietechnologiczne	29,3	19,3	18,9
Innowacje organizacyjne	27,2	14,7	12,3
Nowe metody w zasadach działania ^{a)} Nowe lub istotnie ulepszone systemy zarządzania wiedzą ^{b)}	18,5	11,1	9,0
Nowe metody podziału zadań i uprawnień decyzyjnych ^{a)} Istotne zmiany w organizacji pracy ^{b)}	18,5	6,3	7,4
Nowe metody w zakresie stosunków z otoczeniem ^{a)} Nowe lub istotnie zmienione relacje z innymi firmami lub instytucjami publicznymi ^{b)}	11,8	5,1	5,1
Innowacje marketingowe	13,2	9,6	12,5
Znaczące zmiany w projekcie/konstrukcji lub opakowaniu ^{a)} Istotne zmiany w wyglądzie, formie, kształcie lub opakowaniu ^{b)}	7,0	2,7	1,3
Nowe media lub techniki promocji produktów	b.d.	6,6	4,9
Nowe metody w zakresie dystrybucji produktów lub kanałów sprzedaży ^{a)} Nowe lub istotnie zmienione sposoby sprzedaży lub kanały dystrybucji ^{b)}	9,8	4,2	2,8
Nowe metody kształtowania cen wyrobów i usług	b.d.	6,0	10,0

^{a)} określenie stosowane w badaniach obejmujących lata 2006-2008 oraz 2008-2010; ^{b)} określenie stosowane w badaniach obejmujących lata 2004-2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006, GUS, Warszawa 2008; Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009, GUS, Warszawa 2010; Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010, GUS, Warszawa 2011.

- systemów „odchudzonej” produkcji (*lean production*);
- systemów zarządzania jakością.

Udział innowacji dotyczących zmian w metodach podziału zadań, uprawnień decyzyjnych, organizacji stanowisk pracy był wysoki w sektorze wydobywczym w latach 2004-2006, ale w ostatnich latach jest niewielki, co świadczy o zakończeniu lub zaprzestaniu procesów gruntownych przekształceń struktur organizacyjnych.

Najczęściej deklarowanym typem wprowadzonej innowacji marketingowej w przedsiębiorstwach sektora wydobywczego są *nowe metody kształtowania cen wyrobów i usług*. W latach 2008-2010 wprowadzenie takich innowacji deklarowało 10% przedsiębiorstw sektora wydobywczego. Podręcznik Oslo do tej grupy innowacji zalicza zastosowanie:

- nowych strategii cenowych dla sprzedaży wyrobów lub usług firmy na rynku (pierwsze zastosowanie nowej metody korekty ceny wyrobu lub usługi w zależności od popytu);

- wprowadzenie nowej metody pozwalającej klientom na wybranie pożądanых cech produktu na witrynie internetowej firmy, a następnie sprawdzenie ceny wybranej kombinacji cech.

Należy jednak zauważyć, że zgodnie z Podręcznikiem Oslo za innowacje nie są uznawane nowe metody kształtowania cen, których jedynym celem jest zróżnicowanie cen dla poszczególnych segmentów nabywców i że zmiana w polityce cenowej jest innowacją tylko przy pierwszym jej zastosowaniu. Trzeba zatem zadać pytanie, czy aby na pewno deklarowane przez przedsiębiorstwa innowacje marketingowe w tym zakresie są innowacjami.

4. Cele wprowadzanych innowacji nietechnologicznych

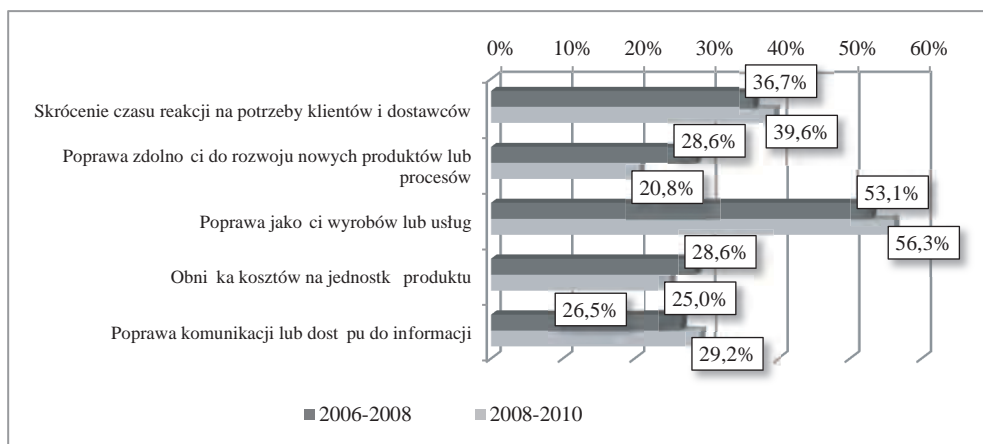
Przedsiębiorstwa, które wprowadziły innowacje nietechnologiczne, zapytano o cele wprowadzenia tych innowacji po raz pierwszy w badaniach GUS obejmujących lata 2006-2008 i ponownie w badaniach obejmujących lata 2008-2010. Proponowane w kwestionariuszu cele podlegały ocenie według czterostopniowej skali ważności.

W odniesieniu do innowacji organizacyjnych ocenie ważności poddano następujące cele:

- skrócenie czasu reakcji na potrzeby klientów i dostawców;
- poprawa zdolności do rozwoju nowych produktów lub procesów;
- poprawa jakości wyrobów lub usług;
- obniżka kosztów na jednostkę produktu;
- poprawa komunikacji lub dostępu do informacji.

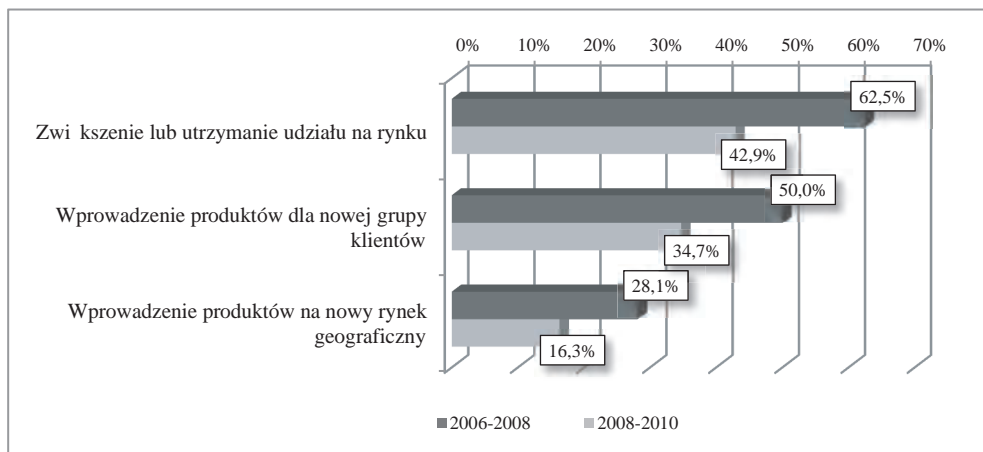
Odsetki przedsiębiorstw należących do sekcji PKD Górnictwo, które oceniły znaczenie danego celu wprowadzonych innowacji organizacyjnych jako „wysokie”, zaprezentowano na rys. 2.

Jak widać na rys. 2, za najważniejszy cel innowacji organizacyjnych wprowadzające je przedsiębiorstwa sektora wydobywczego przyjmowały *poprawę jakości wyrobów lub usług*. Celem, który uplasował się na drugiej pozycji pod względem liczby przedsiębiorstw przypisujących mu wysokie znaczenie, jest *skrócenie czasu reakcji na potrzeby klientów i dostawców*. Wzrostowi znaczenia obu tych celów towarzyszy spadek udziału przedsiębiorstw wprowadzających innowacje organizacyjne z zakresu *nowych metod w zasadach działania*, do których, jak już wspomniano, zalicza się np. wdrażanie systemów zarządzania jakością czy systemów zarządzania dostawami. Wprawdzie nadal wprowadzanie tego rodzaju innowacji jest deklarowane przez największy odsetek przedsiębiorstw sektora wydobywczego, ale tendencja spadkowa świadczy o zarysowywaniu się niespójności pomiędzy celami a prowadzonymi działaniami innowacyjnymi, gdyż raczej trudno osiągnąć poprawę jakości poprzez zmiany *metod podziału zadań i uprawnień decyzyjnych*, a to innowacje organizacyjne z tego zakresu zanotowały wzrost odsetku wprowadzających je przedsiębiorstw.

Rys. 2. Cele wprowadzania innowacji organizacyjnych przez przedsiębiorstwa sekcji PKD Górnictwo w latach 2006-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009, GUS, Warszawa 2010; Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010, GUS, Warszawa 2011.

Rys. 3. Cele wprowadzania innowacji marketingowych przez przedsiębiorstwa sekcji PKD Górnictwo w latach 2006-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009, GUS, Warszawa 2010; Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010, GUS, Warszawa 2011.

W odniesieniu do innowacji marketingowych ocenie ważności poddano następujące cele:

- zwiększenie lub utrzymanie udziału na rynku;
- wprowadzenie produktów dla nowej grupy klientów;
- wprowadzenie produktów na nowy rynek geograficzny.

Odsetki przedsiębiorstw należących do sekcji PKD Górnictwo, które oceniły znaczenie danego celu wprowadzonych innowacji marketingowych jako „wysokie”, zaprezentowano na wykresie (rys. 3).

Jak widać na rys. 3, za najważniejszy cel innowacji marketingowych wprowadzające je przedsiębiorstwa sektora wydobywczego przyjmowały *zwiększenie lub utrzymanie udziału na rynku*. Celem, który uplasował się na drugiej pozycji pod względem liczby przedsiębiorstw przypisujących mu wysokie znaczenie, jest *wprowadzenie produktów dla nowej grupy klientów*. Osiągnięcie tych celów głównie poprzez innowacje w zakresie *nowych metod kształtowania cen* wydaje się wątpliwe. Należy również zauważyć, że zgodnie z Podręcznikiem Oslo za innowacje nie są uznawane nowe metody kształtowania cen, których jedynym celem jest zróżnicowanie cen dla poszczególnych segmentów nabywców i że zmiana w polityce cenowej jest innowacją tylko przy pierwszym jej zastosowaniu. Trzeba zatem zadać pytanie, czy aby na pewno deklarowane przez przedsiębiorstwa innowacje marketingowe w tym zakresie są innowacjami.

Wskazując wysokie znaczenie tych celów, należałoby się zastanowić nad wprowadzaniem innowacji marketingowych typu *nowych metod w zakresie dystrybucji produktów lub kanałów sprzedaży*, które w latach 2008-2010 wprowadziło zaledwie 2,8% przedsiębiorstw sektora wydobywczego.

5. Podsumowanie

Biorąc pod uwagę odsetek przedsiębiorstw sektora wydobywczego wprowadzających innowacje nietechnologiczne i technologiczne, należy stwierdzić, że więcej tych przedsiębiorstw dostrzega możliwości poprawy swojej pozycji konkurencyjnej poprzez wdrażanie innowacji nietechnologicznych niż wdrożenie innowacji technologicznych.

Nie jest to specyfiką przedsiębiorstw tego sektora, gdyż taka sama relacja liczby przedsiębiorstw wprowadzających innowacje technologiczne i nietechnologiczne zachodzi w całej badanej populacji przedsiębiorstw przemysłowych. Przewaga ta wynika raczej z odmienności uwarunkowań procesu wdrażania innowacji nietechnologicznych, który wymaga mniejszych nakładów finansowych oraz jest możliwy do realizacji własnymi siłami bez korzystania ze współpracy z innymi przedsiębiorstwami i korzystania z zewnętrznych źródeł informacji.

W ostatnich latach przedsiębiorstwa sektora wydobywczego wdrażają głównie innowacje organizacyjne zaliczane do nowych zasad działania, ale niepokojący jest stały spadek udziału wprowadzających je przedsiębiorstw. Niepokoi to szczególnie w zestawieniu ze wskazywanym głównym celem wprowadzania innowacji organizacyjnych, którym jest poprawa jakości produktów, a jak wspomniano – do nowych

zasad działania zalicza się wprowadzenie systemów zarządzania jakością. Warto byłoby przeprowadzić pogłębione badania rodzaju wprowadzanych zmian w zasadach działania, gdyż określenie to zawiera dość znaczną gamę możliwości.

Wprowadzane w sektorze wydobywczym innowacje marketingowe to głównie nowe metody kształtowania cen, dzięki którym przedsiębiorstwa tego sektora chcą zwiększyć lub utrzymać swój udział w rynku. Osiągnięcie celu, za który przedsiębiorstwa uznają zwiększenie lub utrzymanie swojego udziału w rynku wydaje się wymagać również wprowadzenie innowacyjnych metod w zakresie dystrybucji produktów lub kanałów sprzedaży.

Podsumowując, należy stwierdzić, że innowacje nietechnologiczne mogą tak samo, a czasem nawet bardziej niż innowacje technologiczne przyczyniać się do wzrostu konkurencyjności, ale biorąc pod uwagę silny związek występujący pomiędzy tymi rodzajami innowacji, należy z takim samym zaangażowaniem dążyć do wprowadzania innowacji obu rodzajów.

Literatura

- Bogdanienko J., *Innowacyjność przedsiębiorstw*, Wydawnictwo UMK, Toruń 2004.
- Brzychczy E., Mieszaniec J., *Zastosowanie systemów informatycznych do wsparcia innowacji organizacyjnych w przedsiębiorstwach górniczych*, „Wiadomości Górnicze”, nr 11, 2011.
- Dubiński J., Turek M., *Szanse rozwojowe przedsiębiorstw górniczych w innowacjach*, Prace Naukowe GIG, nr I/2007, Katowice 2007.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006, GUS, Warszawa 2008.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009, GUS, Warszawa 2010.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010, GUS, Warszawa 2011.
- Gaczek W.M., Matusiak M., *Innowacyjność gospodarek województw Polski Wschodniej – ocena, znaczenie, perspektywy*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, 2011.
- Janasz W., Koziol-Nadolna K., *Innowacje w organizacji*, PWE, Warszawa 2011.
- Konkluzje Rady Unii Europejskiej w sprawie tworzenie innowacyjnej Europy, Dokument nr 9448/10 RECH 170 COMPET 143, <http://register.consilium.europa.eu/pdf/pl/10/st09/st09448.pl10.pdf>, [dostęp: 10.03.2013].
- Mieszaniec J., *Analiza zmian w udziałach przedsiębiorstw górniczych wprowadzających poszczególne rodzaje innowacji*, [w:] *Innowacje w zarządzaniu: jakością, produkcją, logistyką, personelem i organizacją. Nauka i praktyka*, S. Dawidziuk, M. Lewandowski (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Menedżerskiej, Warszawa 2012.
- Mieszaniec J., *Innowacje organizacyjne w procesach restrukturyzacji przedsiębiorstw*, [w:] *Nauki o zarządzaniu dla przedsiębiorstw i biznesu*, A. Czech, A. Szpilit (red.), Wydawnictwo UE Katowice, Katowice 2013.
- Mieszaniec J., *The innovativeness of polish mining sector compared with other industrial sectors*, AGH Journal of Mining and Geoen지니어ing, vol. 36 no. 3 2012.
- Niedzielski P., Rychlik K., *Innowacje w sektorze produkcyjnym i usługowym – odmiennosc czy podobienstwo?*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 453, Ekonomiczne problemy usług nr 8, 2007.
- Niedzielski P., Rychlik K., *Innowacje w uslugach – czy mozna mowic o specyfice dzialan?*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 497, Ekonomiczne problemy usług nr 20, 2008.

- Penc J., *Innowacje i zmiany w firmie*, Placet, Warszawa 1999.
- Perenc J., Hołub-Iwan J. (red.), *Innowacje w rozwijaniu konkurencyjności firm. Znaczenie, wsparcie, przykłady zastosowań*, CH Beck, Warszawa 2011.
- Pichlak M., *Uwarunkowania innowacyjności organizacji*, Difin, Warszawa 2012.
- Podręcznik Oslo, Pomiar działalności naukowej i technicznej. Proponowane zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji technologicznych, Wydanie 1, OECD\EUROSTAT, 1997.
- Podręcznik Oslo, Pomiar działalności naukowej i technicznej. Proponowane zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji technologicznych, Wydanie 3, OECD\EUROSTAT, 2005.

NON-TECHNOLOGICAL INNOVATIONS IN THE INDUSTRIAL ENTERPRISES OF MINING SECTOR

Summary: The article discusses the issues of implementation of non-technological innovations, the importance of which has been increasing in recent years. They are not only initiated by technological innovations, but also often determine their success, implement organizational solutions aiding the creation of technological innovations, or even initiating them. Taking it into consideration the article presents the essence and specificity of non-technological innovations. Then it analyzes the scope of non-technological innovations and technological innovations in the industrial enterprises of the mining sector compared to other industries. The last stage of the analysis contained in the article is the identification of the main types of non-technological innovations introduced in the mining sector and the objectives that thanks to them the enterprises want to achieve.

Keywords: non-technological innovations, industry, mining, organizational innovations, innovativeness.